

Smrt mladých lidí jako zárodek budoucího duchovního rozkvětu

18 listopadu 1915, Berlín, GA 157a

Rudolf Steiner

Prožívání v kámaloce jako zdroj síly

[...] V duchovní vědě existuje jeden pojem, jedna zvláštnost, o níž jsme při různých příležitostech již mluvili, kterou si však nyní ještě jednou shrneme v souvislosti s obdobím [posmrtného] života, jež zaujímá třetinu doby pozemského života a jež jsme si zvykli nazývat životem v kámaloce. Budete-li žít tady na Zemi a někdo do vás strčí, tak o tom budete vědět, pocítíte to a řeknete, že do vás strčil. Když do vás někdo strčí, zpravidla je ten prožitek jiný, než když vy strčíte do někoho jiného. A když vám někdo něco řekne, je to jiný prožitek, než když něco řeknete vy. V životě v kámaloce, v němž si zpětně odžíváme dobu mezi narozením a smrtí, je tomu právě naopak. Je tomu tak - dovolte, abych použil tohoto hrubého příkladu - že když jsme v životě do někoho strčili, pocítujeme to, co při tom strčení cítil on. Pokud jsme někoho zranili slovy, prožíváme pocit, který prožíval on. Prožíváme tedy z hlediska duší těch druhých. Jinými slovy, prožíváme důsledky, jichž jsme dosáhli svými vlastními činy; při tomto návratu prožíváme všechno, co zde druzí lidé během našeho života mezi narozením a smrtí prožili skrze nás. Jestliže jste tu mezi narozením a smrtí žili s tolika a tolika sty lidmi, pak těchto mnoho set lidí skrze vás něco prožilo. Tady ve fyzickém životě však nemůžete cítit to, co skrze vás cítí a prožívají ti druzí, ale prožíváte jen to, co vy sami prožíváte skrze ty druhé. Po smrti je to obráceně. Podstatné je právě to, že při onom návratu prožíváme všechno, co ostatní prožili skrze nás. Prožíváme tedy důsledky svého posledního pozemského života. A úkol těchto roků spočívá skutečně v tom, abychom tyto důsledky prožili.

Zatímco ovšem prožíváme tyto důsledky, stává se v nás jejich prožitek silou. Děje se to následujícím způsobem. Dejme tomu, že jsem nějakého člověka urazil. On kvůli tomu pocítil trpkost.

Během kámaloky tuto trpkost prožívám, stává se mým vlastním prožitkem. A tím, že ji prožívám, se ve mně rozvíjí síla, která se musí uplatnit jako protisíla, to znamená tím, že prožívám tuto trpkost, přijímám sílu k tomu, abych tuto trpkost sprovodil ze světa. Během doby, jež trvá třetinu uplynulého pozemského života, tak do sebe pojmám všechny síly, které lze vyjádřit jako intenzivní touhu po tom, abych v momentálně odtělené duši odstranil všechno, co je na překážku jejímu zdokonalení, protože ji to vrhá ve vývoji zpět.

Toužebné přání vyrovnat své činy

Když si to promyslíte, uvidíte, že si člověk karmu vytváří sám, to znamená, že má v sobě přání stát se takovým, aby mohlo být vymazáno to, co považuje za hodné vymazání. Právě v této době se tedy

připravuje karma. Do své duše vkládáme sílu, kterou musíme mezi smrtí a novým narozením přijmout, abychom v další inkarnaci přivodili takovou konfiguraci svého života, kterou můžeme považovat za správnou. To je, abych tak řekl, technika vytváření karmy. Máme-li těmto věcem porozumět - ovšem nikoli teoreticky, nýbrž tak, aby vstoupily hluboko do naší citové a volní síly - musíme si udělat jasno v tom, že celé citové zaměření zemřelého je jiné než citové zaměření žijícího člověka. Žijící bude moci nesmírně snadno říci: Lituji toho či onoho zemřelého, že musí prožívat to či ono, za co možná vůbec nemůže! Můžete předpokládat, že někdo způsobil jinému těžká poranění, ale nemůže za to. Budete možná toho zemřelého litovat. To je ovšem nepřiměřené; neboť zemřelý si nic nepřeje toužebněji, než aby se v něm rozvinula síla, s níž to bude moci vyrovnat. Právě to považuje za svůj klad. Přáli byste mu, aby nedosáhl toho, čeho chce toužebně dosáhnout. K tomu ale musí to všechno prožít. Neboť pozitivní se vyvíjí na negativním. Na základě poznání toho, co jsem způsobil, vyvinu sílu, abych to vyrovnal.

A tak lze říci, že na konci tohoto období kámaloky, jakmile člověk opětovně prožil svůj poslední život, má již určeno, jak chce v příští inkarnaci opět vstoupit do tohoto bytí, že chce být tu či onde spolu s tím či oním člověkem, aby mohl to či ono vyrovnat. Člověk si v podstatě určuje karmické záležitosti pro život, do něhož vstoupí.

Pro následující čas je tomu tak, že si z duchovního světa osvojujeme síly, jimiž můžeme člověka obecně formovat, jimiž si můžeme vytvořit tělo vhodné pro svou individualitu. Nejprve máme plán své karmy; teprve pak k němu musíme utvářet člověka. K tomu je třeba ještě mnohem delší doba, ta však následuje. Tak ovšem můžete vidět, že podstata období kámaloky spočívá v tom, že je nám poskytnuta možnost morálním způsobem náležitě připravit svou příští inkarnaci. Musíme si ovšem uvědomit, že každá následující inkarnace vždy závisí na té dřívější. A vidíme, že celý způsob života člověka závisí na tom, jak prožil svůj dřívější život. Námitku, že to odporuje svobodě - ještě se k ní vrátím - vznášejí lidé, kteří do této záležitosti nepronikli; svobodě to však neodporuje.

Rozdíl mezi smrtí před 35. rokem života a po něm

Budeme-li takto v životě pozorovat jednotlivé lidi, uvidíme, že jsou rozdílní na tisíc způsobů; kolik je vůbec lidí na Zemi, tolik je mezi nimi rozdílů. Můžeme však rozlišovat kategorie. Jsou lidé, kteří působí tak, že od jejich nejranějšího mládí je zřejmé: Tento člověk se zvláště hodí k tomu či onomu. Takoví lidé jsou, není-liž pravda. Už v dětství lze říci, že vykonají to nebo ono. Přímo se do tohoto života vrhají, jsou aktivní. Mají určitý úkol a vyvíjejí k němu sílu. Pak najdeme jiné lidi, kteří se zajímají o mnohé, nemají však takovéto vyložené směřování k něčemu určitému. Přijímají toho mnoho. Možná se dokonce později v životě dostanou k určitému úkolu, který jim ne zcela odpovídá; možná by podobným způsobem byli mohli splnit i jiný úkol.

Zkrátka lidé se s ohledem na to, jak působí v životě, navzájem opravdu velmi různí, a to vlastně dělá život možným. Jsou například lidé, kteří vystupují v životě tak, že jim nezáleží na tom, aby příliš působili ve vnějších činech; stačí však, aby řekli to či ono slovo, a má to na lidi účinek. Působí spíše svým nitrem. Jiní lidé působí spíše svým zevnějškem. Úzce to souvisí se způsobem, jak prošel člověk životem v předchozí inkarnaci. Jsou lidé, kteří zemřou mladí, řekněme před svým pětatřicátým rokem, abychom měli tuto hranici. Tito lidé jsou v důsledku této smrti v úplně jiné situaci než lidé, kteří zemřou po pětatřicátém roce svého života. Zemře-li člověk před pětatřicátým rokem, je tomu tak, že má dosud blíž ke světu, z něhož při narození vyšel. A pětatřicátý rok života je důležitou hranicí.

Člověk tu jakoby překračuje most. Svět, ze kterého vyšel, se tu stahuje zpět a on spíše ze svého nitra rodí nový duchovní svět. Je důležité, abychom to rozlišovali. A nyní nějaký člověk zemře před svým pětatřicátým rokem. Když se pak znovu vtělí, narůstá mu jistým způsobem síla, kterou nepoužil během života, jenž by následoval po pětatřicátém roce. U lidí, kteří v jedné inkarnaci projdou smrtí před pětatřicátým rokem a díky tomu ušetří pro tuto inkarnaci síly, jež by jinak spotřebovali, kdyby se dožili padesáti, šedesáti, sedmdesáti let, u těchto lidí se síla, kterou ušetřili, sčítá se silami, s nimiž vstupují do příští inkarnace, a tím se takovéto duše rodí v tělech, jejichž prostřednictvím jsou schopny, většinou v mládí, přistupovat k životu se silnými dojmy.

Jinými slovy, když se takovéto duše, které v předchozí inkarnaci zemřely před svým pětatřicátým rokem, znovu inkarnují, dělá na ně všechno silný dojem. Něco je silně rozčiluje, silně se radují, mají živé city a rychle to v nich vyvolává volní impulzy. Jsou to lidé, kteří jsou pak postaveni do života s velkou silou a dostávají určité poslání. Člověk neumírá před pětatřicátým rokem jen tak pro nic za nic, nýbrž je pak postaven do života zcela určitým způsobem. Pokud ale člověk zemře po pětatřicátém roce - ty věci se vzájemně kříží, smrt před pětatřicátým rokem může přinést ještě něco jiného, jsou to jen příklady, nemusí tomu tak být - může to vést k tomu, že v příštím životě na člověka věci okolního světa tak silně nepůsobí. Člověk se nedokáže rychle nadchnout, nemůže se prudce rozčillit. S věcmi se seznamuje pomaleji, leč intimněji, a v příští inkarnaci díky tomu vrůstá do života, v němž působí více svou niterností, aniž by byl s takovou rozhodností veden k určitému životnímu úkolu. Jeho pozice v životě bude taková, že by možná měl raději nějaký jiný úkol, ale může být použit k tomu, aby vykonal něco zvláštního, možná dokonce proti své vůli. Jelikož se předchozí pozemskou inkarnaci uzpůsobil k jemnějšímu působení, je použitelný v širším rozsahu.

Velké umírání jako příprava na budoucí rozkvět

Je-li například nějaký člověk - už jsem se o tomto případě zmiňoval - proveden branou smrti ve velmi raném mládí, řekněme v jedenáctém, dvanáctém, třináctém roce života, má krátké období kámaloky, má však ještě velmi blízko k světu, který opustil při fyzickém narození. Všechno pak vypadá jinak. Má-li něco takového člověk ve své karmě, pak po takovémto životě, který se již ve dvanácti letech uzavře, následuje i tady v prvních dnech po smrti ohlédnutí, ovšem tak, že k němu přistoupí spíše zvenčí, kdežto zemře-li někdo v padesátém, šedesátém, sedmdesátém roce života, musí sám udělat mnohem víc pro to, aby se mu tohoto ohlédnutí dostalo. Dostane se mu ho na základě jeho vlastní aktivity.

Tím, že lidé musí posmrtný život prožívat různým způsobem, jsou různým způsobem připravováni na svůj příští život. Může se stát, že někdo bude v jednom životě obzvlášť aktivní. Kdyby byl jako obzvlášť aktivní povaha brzy vytržen ze života, stalo by se, že by byl svou karmou v příštím životě určen k tomu, aby dostal zcela určitý životní úkol, který by pak také bezpodmínečně uskutečnil. Člověk je jakoby predestinován. Je-li však někdo v jednom životě obzvlášť aktivní a žije-li až do pozdního stáří, pak síly zniterní. V příštím životě má pak složitější úkol. Vnější aktivita pak ustupuje a k duši přistupuje nutnost vyvíjet vnitřní aktivitu.

Tak komplikovaný je život člověka odvíjející se od inkarnace k inkarnaci. Pozitíř budeme v těchto úvahách pokračovat. Dnes bych chtěl na závěr říci toto: Stojíte-li před dobou, jako je ta naše, v níž je za poměrně krátký čas výjimečně mnoho lidí abnormálním způsobem provedeno smrtí, pak se

tím připravuje něco zcela abnormálního. A to se jednou připravit musí. Každým rokem vidíte, jak jedním rázem ve světě nastává čas rozpuku. Když se ohlédnete v dějinách, můžete říci: I tady se objevují květy jakoby rázem. Časem velkého rozkvětu byla doba Lessinga, Herdera, Schillera, Fichta, Goetha. Jako by všichni geniální lidé byli spolu na jedné kupě. To pak zase pomine, a tak se svět vyvíjí v rázech. Mluví se o takovém hromadném výskytu génů; pak to zase jde jinak. V duchovní oblasti tu tedy máme náhlý rozkvět, obzvláštní rozpuk. V našich dnech ovšem vidíme ve fyzické oblasti hromadné umírání. Jsou tu opět dvě věci, které můžete postavit vedle sebe jako obrazy a které jsou jako obrazy nesmírně mnohomluvné. Velké fyzické umírání je semenem pozdějšího významného duchovního rozkvětu. Ty věci mají všechny dvě strany. Z tohoto hlediska - když znovu a znovu hledáme sílu a útěchu, ale když si také ve svých nadějích důvěru vydobýváme - si v souvislosti s naší dobou a právě na základě vědomí naší duchovní vědy prostě říkáme:

*Z odvahy bojovníků, z krve prolité v bitvách, z utrpení opuštěných, z obětí přinesených národy
vzejde duchovní plod - duše, vědomé si ducha, směřují-li svou mysl v duchovní říši.*

R. Steiner, přednáška pro členy Anthroposofické společnosti z 18. listopadu 1915 v Berlíně,
in: Schicksalsbildung und Leben nach dem Tode, GA 157a, str. 46nn.